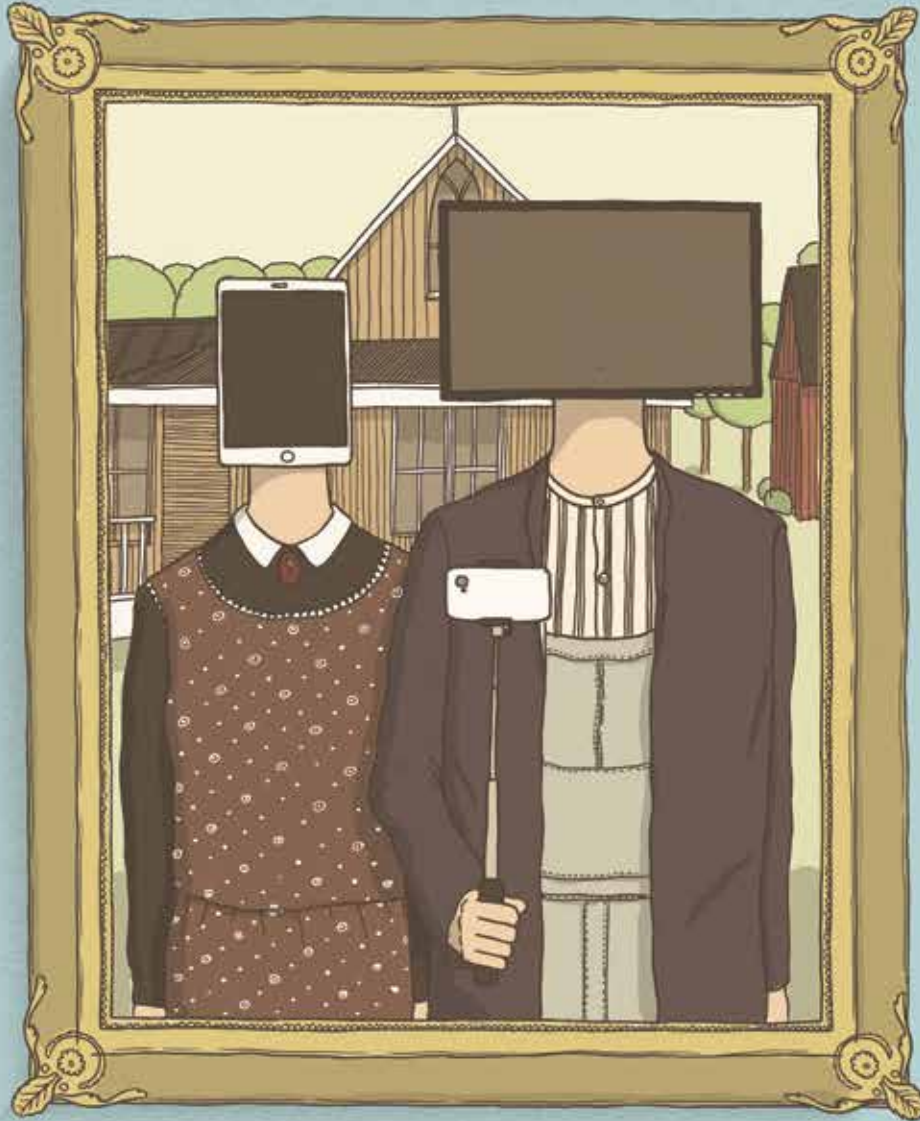

bis

BIBLIOTEK I SAMHÄLLE

Biblioteksdebatt från vänster

#4 2017 – 30 KR

bis

Tidskriften ges ut av föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS) och utkommer med fyra nummer per år. Artiklar i *bis* publiceras i efterhand som pdf-filer på BiS webbplats enligt Creative Commons Erkännande-DelaLika 4.0 Internationell (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>) – om inget annat avtalats.

Utgivningen sker med ekonomiskt stöd av Kulturrådet.

Besök oss på webben

Hemsida: <http://foreningenbis.com>

Twitter: @foreningenbis

Facebook: <http://facebook.com/foreningenbis>

Kontakt

tidskriftenbis@gmail.com

Medlemskap och prenumeration

Medlemskap i BiS gäller i ett år och inkluderar prenumeration på tidskriften *bis* (fyra nummer).

- Ordinarie medlemskap: 250 kr
- Medlemskap för student, pensionär eller person utan full inkomst: 160 kr
- Stödmedlemskap: 500 kr
- Endast prenumeration: 160 kr
- Institutioner samt prenumerationer utlandet: 300 kr

Föreningens postgiro: 33 53 16-6.

Tryck

Ale Tryckteam AB

ISSN

0345-1135

Ansvarig utgivare

Lennart Wettmark

Redaktionsgrupp

Charlotte Högberg, Stellan Klint och Martin Persson

Omslag

Christoffer Frostgård

Grafisk form

Linus Mannervik

2017 – 4

6. Biblioteksprivatiseringar: Replik till Thord Erikssons ledare i Biblioteksbladet 7/2017
8. Mitt första år som bibliotekarie
11. Kurdiska biblioteket firar 20 år men är i ekonomisk kris
12. Det går inte att låna en e-bok
14. Recension: Skolbiblioteket som pedagogisk investering
18. Intet samhälle har råd att undvara ett allmänt bibliotek
21. Den där boken, de där böckerna ...
22. Den utbrända bibliotekarien

HEJ KÄRA LÄSARE! Här kommer nu årets sista nummer av *bis*, som vi hoppas att du tar med dig till en välförtjänt session i lämplig decemberfåtölj. I det här numret utforskas och diskuteras spärar på digitala filer, ett första år som färdig bibliotekarie, bibliotekspionjärer från förr, skolbibliotekets pedagogiska funktion, och en hel del annat.

Dessutom återvänder vi till diskussionen om biblioteksprivatiseringar, som vi lyfte i förra numret, och som vi debatterat i bland annat *Biblioteksbladet* under november månad. Dessvärre blev debatten i *Biblioteksbladet* kort och avbruten i förtid, men den var ett bra tillfälle för BiS att tydliggöra och argumentera för vår ståndpunkt i privatiseringsfrågan. Här publicerar vi vårt första inlägg i debatten, som sedan fortsatte på *Biblioteksbladets* och föreningen BiS webbplatser. Vi vill fortsätta diskutera och granska privatiseringar av bibliotek, så om du har tips, idéer eller en färdig text, skriv till oss på tidskriftenbis@gmail.com!

Redaktionen

Medverkande i detta nummer

Lina Andréasson. Utbildad biblioteks- och informationsvetare med en examen i litteraturvetenskap i bagaget. Arbetar som skolbibliotekarie på en F–9-skola.

Ingrid Atlestam. Bibliotekarie och skribent med fokus på folkbibliotek då, nu och sedan.

Bengt Berg. Född, uppvuxen, bosatt och verksam i norra Värmland. Författare och förläggare på Heidruns Förlag. Har utgivit drygt 30 böcker, mest poesi.

Tommy Bildström. Bibliotekarie, projektledare för det läsförbättringsprojektet Det magiska ordet, skribent och debattör.

Christoffer Frostgård är bibliotekarie i Malmö och illustrerar på fritiden.

Ida Holmlund. Barn- och ungdomsbibliotekarie i Kramfors. Bosatt i Umeå.

Charlotte Högborg. Bibliotekarie, bosatt i Lund. Medlem av *bis* redaktion.

Idiomdrottning är ett exempel på ett nytt och ofta enklare sätt att lösa de flesta systemproblem.

Stellan Klint. Medicinsk bibliotekarie i Malmö/Lund och medlem av *bis* redaktion.

Lena Lundgren. Bibliotekarie och tidigare utvecklingsledare vid Regionbibliotek Stockholm.

Martin Persson. Bibliotekarie och medlem av *bis* redaktion.

Röda Lina. *bis* ständiga samtidskommentator.

Tobias Willstedt är bibliotekarie och webbredaktör åt BiS.

Interiör av Richardinkadun bibliotek i Helsingfors. Foto: Anneli Salo (<https://commons.m.wikimedia.org/wiki/User:Annelis>) 2012, CC BY-SA.

Berättelsen om Finlands bibliotek

Under Nordiska biblioteksveckan i november hade dokumentären *Berättelsen om biblioteket* premiär. Den är producerad av Bibliotekskanalen med anledning av Finlands 100-årsjubileum och belyser framväxten av det finska folkbiblioteket med rötter ända tillbaka till 1700-talet. Genom historiska dokument och intervjuer med nutida låntagare får vi i dokumentären se hur folkbiblioteket växt fram, vilken betydelse det haft och har, samt vilka utmaningar det står inför. Filmen finns fritt tillgänglig på Vimeo: <https://player.vimeo.com/video/237470557>.

Gnosjös nya bibliotekskort pryds av årets ALMA-pristagare

Vid designen av sitt nya lånekort tog folkbiblioteken i Gnosjö kommun hjälp av illustratören Wolf Erlbruch, som belönades med ALMA-priset i år för sina barnböcker.

– Personalen här jobbar mycket med läsinspiration, och vi tycker att det är viktigt med läsande förebilder, så vad kan vara bättre motiv på våra lånekort än en prisad barnboksillustratör, säger bibliotekschef Kristina Gernes. Han har en unik stil.

Motivet är två katter fångade i en hoppfull läsakt, se bild.

Foto: Folkbiblioteken i Gnosjö.

Ny webbplats för radikal open access

Under Open Access Week i höst lanserade the Radical Open Access Collective, en sammanlutning av tidskrifter, organisationer och publiceringsinitiativ som verkar för forskardrivna, icke-kommersiella former för vetenskaplig publicering, en ny webbplats. På webbplatsen samlas resurser och litteratur kring en mer ”radikal” form av open access inom främst humaniora och samhällsvetenskap. Radikal i det här sammanhanget innebär bland annat en kritik av en open access som befäster de stora förlagens marknadsposition inom vetenskaplig kommunikation. Läs mer på <http://radicaloa.disruptivemedia.org.uk>.

Radical Open Access Collectives egen OA-logga.

While open access has at long last entered the mainstream in the global West and North, it is a particular version of open access that is being taken up so widely. Open access is positioned and promoted by some of its proponents as a means of serving the knowledge economy and helping to stimulate market competition. This version has become so dominant that even those on the left of the political spectrum who are critical of open access are presenting it in much the same terms: as merely assisting with the ongoing process of privatising knowledge, research and the university. But if open access is not inherently politically progressive, it certainly has the potential to offer a radical challenge to free market capitalism and its forces of co-optation.

BIBLIOTEKSPRIVATISERINGAR: Replik till Thord Erikssons ledare i Biblioteksbladet 7/2017, ”Ideologisk enögdhet är alltid skadligt”*

I samband med Biblioteksbladets temanummer om biblioteksprivatiseringar skrev Thord Eriksson, tf. chefredaktör, en ledare på temat. Här publicerar vi den replik på ledaren som bis-redaktionen skrev tillsammans med BiS-medlemmen Tobias Willstedt. Den har även publicerats i Biblioteksbladets webbupplaga, där också debatten har fortsatt.

DET ÄR GLÄDJANDE att senaste numret av *Biblioteksbladet* ägnar stort utrymme åt en väldigt viktig fråga i biblioteksvärlden, den om privatiseringar av eller ”alternativa driftsformer” för bibliotek. Det är en fråga som också vi lyfte i senaste numret av tidskriften *bis* (3/2017), i och med Tobias Willstedts text om fallet Nacka, där samtliga av kommunens folkbibliotek snart är satta i privat drift.

Thord Eriksson nämner *bis* i sin ledare i senaste *Biblioteksbladet*, men enbart för att på ett faktiskt rätt ohederligt sätt avfärda vår ambition att problematisera privatiseringsfrågan och presentera berättigad kritik mot den borgerliga privatiseringsivern som verkar vara förhärskande bland Nackas kommunpolitiker. Eriksson verkar inte ha läst längre än redaktionens inledartext på sidan 3 – och inte ens den har han läst ordentligt. Han skriver:

Samma spår av ideologisk enögdhet återfinns hos dem som bara ser mörker när de hör talas om upphandlingen. För den socialistiska tidskriften *Bibliotek i samhälle* är det till exempel naturligt att i samma andetag skriva om Nacka och marscherande nazister i Göteborg.

Båda positionerna gör intelligenta samtal omöjliga.

Först en nödvändig korrigerings: Situationen i Nacka och marscherande nazister i Göteborg var mycket riktigt två av tre exempel på viktiga frågor som lyftes i vår inledartext. Dock gjordes ingen koppling mellan dem utöver att de alla är viktiga kampfrågor i bibliotekspolitiken och för det demokratiska samhället i stort, vilket utvecklades på numrets resterande sidor.

Eftersom vi inte anser att Erikssons fräcka retorik utgör skäl nog att avskrika oss från ”intelligenta samtal” kring biblioteksprivatiseringar vill vi nu återgå till sakfrågan.

Eriksson förespråkar en mittenväg gällande privatiseringar av bibliotek. Han skriver att ”[d]et kan vara en väldigt dålig

idé att låta företag driva bibliotek” samtidigt som att ”[d]et kan vara en lika dålig idé att helt motsätta sig att det sker” eftersom han menar att det potentiellt skulle kunna föra med sig ”något verkligt gott”. Man ska vara öppen för att privatisera bibliotek, men samtidigt får man inte privatisera bibliotek alldeles för mycket, är kontentan av Erikssons argumentation. Nacka är den ena extremen, och på något sätt lyckas Eriksson också beskriva ett principiellt ställningstagande för att behålla bibliotek i det allmännas regi som något extremt, eller kontroversiellt.

Den här sortens driftformsagnosticism är en del av en normalisering av privatiseringar av det allmänna som nyliberala politiker och vinstörstiga företag älskar. Genom att ställa upp offentligt och privat driven verksamhet som två fullgoda alternativ kan man hoppa över diskussionen kring den strukturella förändringen det innebär att privatisera offentlig verksamhet och låtsas som att den redan är avklarad – vilket den inte är, varken inom biblioteken eller inom skola, vård och omsorg, dit Eriksson drar paralleller. Tvärtom, det finns ett starkt folkligt motstånd mot privatiseringar av offentlig sektor och det faktum att vi låter företag ta ut vinst från skattemedel avsedda för grundläggande välfärdsverksamheter. Att det här motståndet gäller även folkbiblioteken är vi ganska övertygade om.

Eriksson anför inga starka sakargument för varför vi ska släppa på garden och välkomna biblioteksprivatiseringar. Han gör en koppling till privatiseringar inom äldreomsorgen, vilka han tycker har varit av godo (igen, alla skulle inte hålla med om detta), och hänvisar lite fluffigt till konkurrens som en positiv drivkraft. Bibliotekens särskilda villkor utelämnas också i Erikssons text. Argumentationen blir tunn, precis som hos de politiker i Nacka Eriksson försöker distansera sig ifrån, som framhärdar i sin privatiseringsiver trots att kommunens egen utvärdering inte kan visa på några positiva effekter, utan

*) Den här debattartikeln är även publicerad på Biblioteksbladets webbplats, under rubriken ”Goda skäl att ta ställning mot privatiseringar av bibliotek”. 23 november 2017, <http://biblioteksbladet.se/redaktionellt/goda-skal-att-ta-stallning-mot-privatisering-av-bibliotek/>.

Foto: Martin Persson, CC BY.

snarare tvärtom. Det är helt enkelt väldigt svårt att hitta bra argument för att privatisera bibliotek.

I *bis* 3/2017 lyfte Tobias Willstedt några argument mot privatiseringar av just bibliotek, som också påtalats av föreningen BiS vid andra tillfällen. Det finns fler, men redan nedanstående punkter utgör goda skäl för ett principiellt ställningstagande mot privatiseringar av bibliotek (ett ställningstagande som alltså inte grundar sig i "ideologisk enögdhet" utan i en kritisk utvärdering av sakfrågan).

Med privata bibliotek bryter man upp den samverkan på lokal, regional och nationell nivå som sker i det nätverk de svenska offentliga biblioteken bildar. Konkurrens försvårar samverkan och riskerar att på sikt luckra upp det samarbete som har funnits mellan olika biblioteksformer i det svenska sambiblioteket. Bibliotekens samverkan är nödvändig utifrån ett demokratiskt perspektiv. Den ger alla samma tillgång till biblioteksresurserna och människor som bor i mindre tätbefolkade områden och distansstuderande är exempelvis grupper som har stor nytta av samarbetet. Intern konkurrens mellan biblioteken i kommunerna försvårar ett sådant samarbete. Målet för landets biblioteksverksamhet måste vara att biblioteksbesökaren får en likvärdig service och tillgång till landets samlade biblioteksresurser – på vilket sätt leder privatiseringspolitik och bibliotek i konkurrens oss dit?

Problemet med offentlig verksamhet som värderas med kvantitativa mått är att man oftast mäter det som är lätt att mäta. Kvalitativ biblioteksverksamhet kan inte utvärderas enbart genom kvantitativa mått, något som utgör grunden för utvärdering och intern medelsfördelning i Nacka. En god biblioteksverksamhet är helt enkelt för bred för att värderas på detta sätt. Svårigheten att hitta mätbara prestationer som pekar till uppfyllnad av vår bibliotekslag är ett exempel på detta.

Personal på privat drivna bibliotek omfattas inte av meddelarskyddet och är bundna av lojalitetskrav till det företag som köper deras arbetskraft. Detta försämrar deras möjligheter att påtala missförhållanden eller kritisera verksamheten. Brisande meddelarskydd försvårar medborgarens möjlighet att få insyn i biblioteksverksamheten och ansvarsutkrävande blir mer komplicerat. Och vem ska medborgaren ställa till svars när den har synpunkter på hur ett företag driver bibliotek? Vi riskerar att få en styrning av kommunala bibliotek där frågan om ansvar blir otydlig för medborgaren. Om ett bibliotek misslyckas på "marknaden" och som konsekvens därav måste skära ned sin verksamhet, hur ska biblioteksbesökaren göra? Enligt en marknadslogik så ska hen väl helt enkelt uppsöka ett annat bibliotek, men de flesta vill nog bara ha tillgång till en bra och heltäckande biblioteksverksamhet i sitt område.

Att fler kommuner har planer på att lägga ut bibliotek på entreprenad, som framgår i *Biblioteksbladets* undersökning, ser vi på med stor oro. Det kräver att vi som – på goda grunder – är emot biblioteksprivatiseringar organiserar oss och mobiliserar vårt motstånd. Då även Svensk biblioteks-förening drabbats av driftsformsagnosticism är BiS den enda biblioteks-föreningen i Sverige som tar ställning för att våra bibliotek ska drivas i offentlig regi. Föreningen välkomnar varmt nya medlemmar och prenumeranter på tidskriften *bis*!

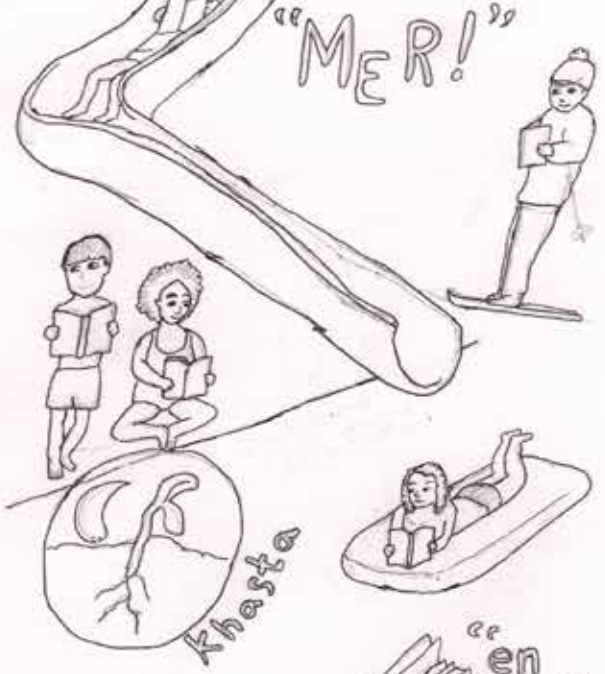
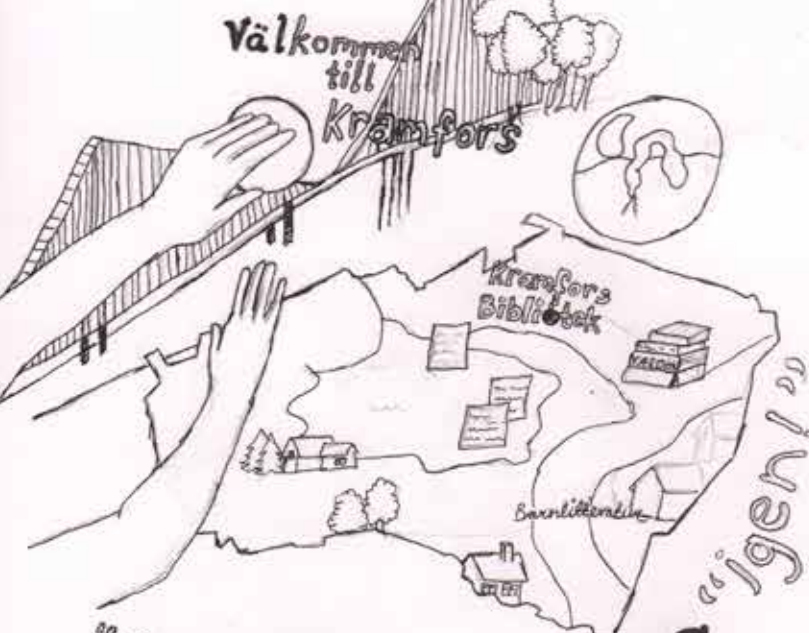
Martin Persson, Stellan Klint och Charlotte Högberg, bibliotekarier och redaktörer för tidskriften bis

Tobias Willstedt, bibliotekarie och BiS-medlem

Följ debatten i *Biblioteksbladet* och på BiS webbplats!

- "Presterä bättre, Bis!": <http://biblioteksbladet.se/redaktionellt/prestera-battre-bis/>
- "Fortfarande tunt med argument för biblioteksprivatiseringar från Biblioteksbladets chefredaktör": <https://foreningenbis.com/2017/11/29/fortfarande-tunt-med-argument-for-biblioteks-privatiseringar-fran-biblioteksbladets-chefredaktor/>

Välkommen till Kramfors

"Shhh, jag vill höra!"

F hjätte

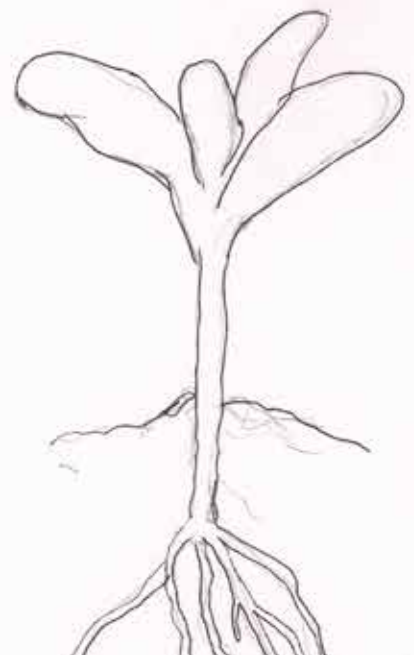

S hjätte

A hjätte

Amina-
Annelie
Drewsen

Mitt första år som bibliotekarie

Ida Holmlund tog sin examen sommaren 2016. Här delar hon med sig av sitt första år som bibliotekarie i en personligt hållen betraktelse från norra Sverige.

Text: Ida Holmlund

allt började med en simulerad arbetsintervju. facket sa: vad gör du om fem år? jag sa: fem år är en väldigt lång tid. facket sa: det trodde jag inte om dig. jag sa: jag har alltid hoppat runt rastlösheten har blivit en vana. nu vill jag vara. bara vara. odla min bibliotekarieidentitet.

Flyttade till Kramfors släppte taget behövde handen för att känna mig fram.

nu ett år senare. ett år är en väldigt kort tid. av handskrivna listor i skrivblock på baksidor av återvinningspapper och alla dessa post it-lappar. för att inte nämna de digitala listorna. var är egentligen de där listorna när man behöver dem. för att fylla på kolla av. allt som vill göras. alla tankar som groor. långsamt betas de av men blir ständigt fler. magin på biblioteken! ett år är en väldigt kort tid. för allt som ändå låtit sig bli gjort. för alla upptåg och utflykter. när vi delade ut gratisböcker i skidbacken och på badhuset blev de lite bubbliga i kanten men barnen blev bubbliga inuti. och när jag pratade med lärarna på skolan om filterbubblor och NO-läraren sa: nu förstår jag varför min fru alltid hittar allt mycket snabbare än mig på nätet hennes värld är större än hockey. och alla sagostunder. förskolepersonalen som säger att barnen inte är så intresserade av böcker. jag som sätter mig ner och läser. barnen som säger: mer! igen! en till! schh! klara färdiga GÅ! kraften i en berättelse, lyckan i att dela. kon säger muuu hunden säger allt möjligt och pishi heter kissen. nu vet jag att trött heter khasta på dari.

Jorden stum under händerna. I början helt stum. Inga verktyg för att gräva mig igenom, inga termer för att omfatta fatta. Att det krävs lucker jord. Porös. I lucker jord kan rötter leta sig fram, ta upp syre, vatten och näring.

så småningom startar jag upp Bokfika. kunskapsteori i praktiken. hur vi lär oss av varandra delar. och en dag är Gudrun i stan och det är inte ofta Gudrun är i stan och jag tänker jag kan väl gå tidigare de kan väl gå tidigare vi kan väl sluta så jag kan gå. men så kommer de. ungdomarna. och de har famnarna öppna. den här boken har jag läst och den här och kan inte du berätta om fler. berätta om den där! och vad

hette den där serien som du pratade om innan? Gudrun får vänta. några månader senare uppstår något liknande livet har kommit emellan varje rundat hörn en hulkning och jag tänker jag orkar inte jag orkar inte jag ställer in. men stannar ändå. och de visar mig allt. allt som finns finns i det rummet. på en timme har de klippt ihop en hel boktipsfilm. förmedlat hela världen.

En bra jordstruktur har en god balans mellan andelen fast material (jordpartiklar) och hålrum med luft och vatten.

och i skolan. den där källkritiska övningen jag tänkte vi skulle göra som inte alls fungerade. jag hade tänkt alldeles för svårt. men när de frågade och frågade och varför och hur och vi förstår inte och den här länken fungerar inte och men aldrig har jag förstått så mycket. så mycket som blev tydligt för mig. kunskap som en relation ett verb. för varje fråga också ett svar.

och i skolan. hen som ville ha en svår bok för hen var en *avancerad läsare* men ingenting jag presenterade var intressant det var nej nej nej redan vid omslaget och till slut gav jag upp. jag gav upp. jag. gav. upp. och det kom ingen fortsättning följdes inte av framgång. men en annan gång. med en annan elev. som ratade hatade allt så till slut fanns inget annat än Bokhataren kvar och det gick hen tog den i handen och gick och senare berättade läraren med soliga ögon att för en gångs skull hade hen läst en hel bok.

Tillför vatten på ett skonsamt sätt. Låt vattnet långsamt sjunka in, hårda strålar skadar strukturen i ytan.

och i skolan. när sjuorna skulle skriva egna låtar på musiken. och jag fick vara med. jag fick vara med! lyckan i text som flyter som betyder nåt. när någon kanske bara en men någon en sparar sin text. den vi skrev under övningen. viker ihop den och tar med. den lyckan.

Ett frö består av fröskal och frövita. I frövitans finns grodden med hjärtblad och anlag till roten. När grodden har kommit upp måste det finnas ljus och näring för att växten ska kunna växa vidare.

jag tänker på mina kollegor. små genier i vardagen STORA HJÄLTAR. som avkodar hemligheten varje dag. bakom ett riktigt spännande bokprat ett boksamtal som dyker rakt ner i marianergraven och bubblar upp igen på ytan. ett boktips som lockar fram ett leende och en handrörelse en harörelse. den vill jag läsa! mina kollegor som utforskar världen som förmedlar redskap och glasögon som hjälper till att få syn på oklarheter suddiga kantigheter. utrustar oss med frågor som gör det skarpt igen. mina kollegor! så varma ådror att kontoret kokar ibland. S som sprutar ur sig idéer. (jag tänker om vi kopplar den här boken till den här texten och har du sett den här nya lärarhandledningen och vad tror du om att vi sätter ihop en temalåda?) A som alltid har tid alltid ger tid att lyssna visa testa tänka. (kom så går vi ner i källaren och tittar!) E som är konkret E som är handling E som är koppling. spindeln och nätet. innan jag hunnit önska ligger önskan på mitt bord. (jag tänkte att du säkert ville ha en sån och jag vet precis det där läste jag i den här boken och apropå näthat har du läst det här och visste du att hon snart kommer med en ny bok som också ska vara på vers.) att få dela kontor med dessa!

Ljus ljus ljus!

och sagostunden jag aldrig kommer glömma. eller det som hände efteråt. den nya lilla bekantskapen i hallen. dramatiskt men genuint proklamerande jag älskar dig bara så och en kram och en önskan om hjälp med regnbyxorna. pedagogen som bara tittar på mig: och det där får man betalt för! ingenting har varit större.

De späda illgröna skotten växer sig snabbt större. Snart skiftar de i djupt grönt. Stänglarna börjar förgrena sig.

Vill du också skriva i *bis* om ditt första år som bibliotekarie, eller kanske det senaste året? Maila din berättelse till tidskriftenbis@gmail.com!

Kurdiska biblioteket firar 20 år men är i ekonomisk kris

Text: Tobias Willstedt

KURDISKA BIBLIOTEKET LIGGER I ALVIK i Stockholm. Biblioteket är en politiskt och religiöst obunden institution som verkar för att tillgängliggöra det kurdiska kulturarvet till alla. Med över 13 000 titlar med fokus på det kurdiska folket har det kommit att bli en viktig institution för kurder i Sverige. Biblioteket i Alviks medborgarhus är det enda av sitt slag i hela Europa och nu i år firar verksamheten sitt 20-årsjubileum.

Vad kan man då hitta i samlingarna här? Det material Kurdiska biblioteket samlar omfattar alla tryckta verk författade av kurder eller om kurder och Kurdistan. Här finns äldre unika dokument såväl som nyutkommen litteratur om kurder, både på kurdiska och andra språk. Biblioteket fungerar som ett öppet folkbibliotek, forskningsbibliotek, arkiv, mötesplats och mycket mer.

De senaste åren har biblioteket kämpat för att få det att gå ihop, och man har fått be omvärlden om ekonomiskt stöd flera gånger. Bibliotekets verksamhet bygger på bidrag som

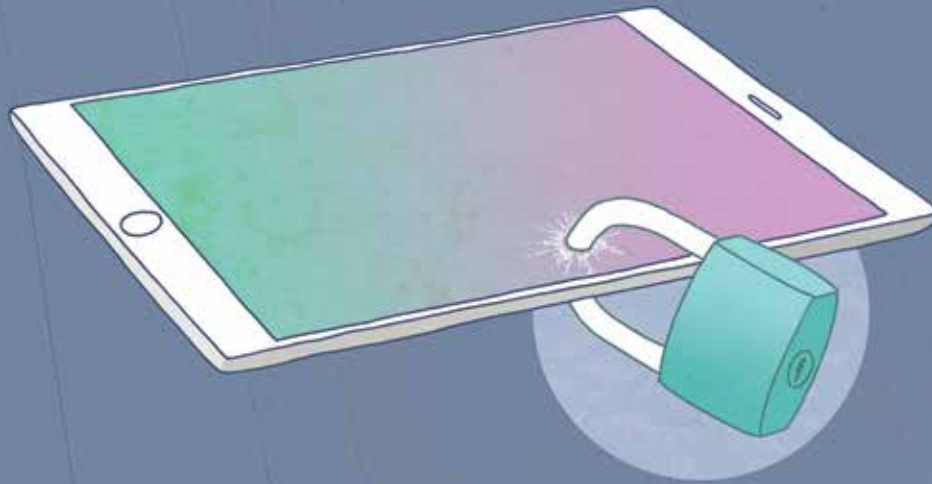
man får från Stockholm stad och Statens kulturråd. Men bidragen har minskat samtidigt som hyran höjts och det har orsakat växande ekonomiska problem för biblioteket.

Trots de kärva tiderna och det påtagliga hotet om nedläggning vill biblioteket fira 20-årsdagen. Vid mer än ett tillfälle har biblioteket under hösten använt jubileet till att uppmärksamma bibliotekets värde och betydelse, men också för att hitta stöd för fortsatt verksamhet.

När jag i början av november besöker biblioteket på ett fullsatt evenemang reflekterar jag över hur en sådan riksamling och verksamhet kan vara hotad och hur litteratur, kultur och människor kan värderas så olika. Med det sagt så hoppas jag att fler väljer att nu stötta Kurdiska biblioteket. Låt inte det tjugonde året bli Kurdiska bibliotekets sista – läs mer på bibliotekets hemsida hur man stöttar verksamheten: <http://kurdlib.org/support/>.

Interiör från Kurdiska biblioteket. Foto: Lars Aronsson (<https://commons.wikimedia.org/wiki/User:LA2>), CC BY-SA.

Det går inte att låna en e-bok

Digitala medier lyder inte under samma fysiska begränsningar som till exempel tryckta böcker, men ändå vilar bibliotekens utlån av e-böcker på gamla ekonomiska modeller som härmar dessa begränsningar. De konstgjorda tekniska spärrar som möjliggör en sådan härmning, DRM, är mycket problematiska och av flera anledningar inget som bibliotek bör acceptera, menar bibliotekarien Martin Persson och konstnären Idiomdrottning.

Text: Martin Persson & Idiomdrottning

Illustration: Christoffer Frostgård

MED NÅGRA UNDANTAG vilar dagens e-boksförmedling tungt på DRM, vilket står för *Digital Rights Management*. Ett exempel är Axiells e-bokssystem Elib, som utgör den dominerande formen för e-boksförmedling på svenska folkbibliotek.

En boktext går att kryptera så att den bara går att läsa i speci-

ella program. På så sätt kan man styra läsaren och läsningen. Kanske går det bara att läsa en viss tid, med vissa personer, på vissa typer av datorer, eller för en viss avgift. Tekniken används inte bara för att kontrollera läsningen av digitala böcker, utan även andra mediafiler som musik och film, i en mängd olika

system. Det kan vara system som försöker efterlikna en traditionell ekonomi där man betalar per enhet (som Elib eller Amazons Kindle), eller prenumerationsmodeller (som Netflix, Spotify eller Storytel).

Med sådan teknik kan man låsas som att det går att låna, och låna ut, e-böcker, och man kan tänka att allt är frid och fröjd. Biblioteket ser ut att fungera ungefär som vanligt, med utlån av digitala böcker vid sidan om de vanliga.

Det är det som är DRM. De här systemen blir en grindvakt som sätter upp ramarna inte bara för att kopiera filerna i sig utan även för saker som att citera textstycken, göra pappersutskrifter, klottra i marginalerna, redigera texterna och allt annat som går att göra med en vanlig fil. De flesta läsare skulle aldrig acceptera sådana ”kedjor” i sina pappersböcker, vare sig hemma eller på biblioteket.

För att de här systemen ska fungera behöver leverantörerna ha kontroll från toppen ända ner till botten. Från deras datorer, där e-böckerna finns samlade, ner till läsarens dator (eller telefon), där de visas på en skärm eller spelas upp i en högtalare. Elib använder DRM-systemet ADEPT från Adobe. Där har varje läsprogram ett speciellt ID, som också vävs in kryptografiskt i den kopia av boken som skapas vid ”utlånings”-tillfället, och programmen som går att använda för att läsa måste alltså vara godkända av Adobe. Det går inte att skriva sitt eget program att använda för att läsa eller arbeta med texterna, eller ens använda andra datorsystem än de godkända, som råkar vara storkapitalisterna Microsoft, Apple och Googles system (Windows, Mac OS X, Android och iOS).

DRM kan också ta andra vägar än installerbara appar. Även webbappar, som till exempel ”Läs Online” (även det från Axiell), är på precis samma sätt till för att styra användaren, i det här fallet med hjälp av JavaScript som körs inuti en valfri webbläsare. Precis som med alla webbsidor finns texten i en lokal kopia på läsarens dator, som ”Läs Online” kapar för att förhindra sådana saker som att markera text eller kopiera citat.

De här lösningarna ger en trygg illusion av en ekonomi där allt fungerar som det alltid har gjort, och skapar mellanhänder som gör sig en hacka. I ett avgörande i EU-domstolen slogs nyligen fast att utlån av e-böcker går att jämställa med utlån av tryckta böcker.¹ Utslaget i EU-domstolen har beskrivits som positivt för biblioteken då det fastställer rätten för dessa att låna ut e-böcker,² men faktum är att det vilar på en lek där man tekniskt och språkligt tvingar in digitala medier i en konstgjord materialitet.

I den här nydigitala tidsåldern, där vi helt plötsligt slagit upp portarna till en värld där grundläggande saker som ”tillgång” och ”brist” fungerar på helt andra sätt än vad vi har varit vana vid, är det svårt att tillämpa våra vanliga ekono-

miska vanor att sälja, köpa och låna ut saker som vore de ”enheter”, ”stycken”, ”föremål”. Biblioteken har varit ett sätt att i samhället dela på kunskapsföremål som böcker utanför en marknadslogik. Men en fil, till exempel en e-bok, är inte ett föremål. Det finns ingen som helst anledning för en biblioteksanvändare att ”lämna tillbaka” en fil, när det (i praktiken, om inte *de jure*) bara är att göra en ny kopia.

Ska det vara så svårt att se att förutsättningarna för texter och information är helt annorlunda i en digital verklighet, och anpassa våra ekonomiska modeller efter det? Vi har ju redan inom DRM-världen sett prenumerations-tjänster parallellt med den här typen av låsas-försäljning, och det finns massor av digital kultur som inte alls använder DRM; framförallt har vi sett olika varianter av ”lösensummomodellen” – om si-och-så mycket pengar kommer in så kommer texten (eller videon, eller musiken) att släppas fri – både klumpsummor (crowdfunding) och månadsbetalningar (mecenatmodeller).

Det finns också specialfall där skaparna står för finansieringen när de ser ett självändamål i att bli lästa. Givetvis när det gäller störig reklam, som ju går ut på att få uppmärksamhet, men även inom vetenskaplig publicering faller under samma modell, och trenden går mer och mer mot ”open access”, där kostnaden för att producera vetenskapliga artiklar och böcker kopplas fri från läsarens tillgång till dem.

Såsom alltid finns det även de som helt ställt sig utanför marknadsekonomin. Projekt Gutenberg, Wikipedia och Litteraturbanken drivs av frivilliga organisationer eller av institutioner som finansierats med offentliga medel.

Bibliotekens roll är dock inte att uppfinna lösningen på hur författande ska finansieras i en digital tidsålder. Lojaliteten ska vara med läsarna och användarna och inte med förlagen eller IT-företagen. Biblioteken är kulturinstitutioner.

Det har varit lockande för biblioteken att dras med i leken, att se på e-böcker som någonting som går att låna och låna ut, och att intala sig att inskränkningarna är acceptabla eftergifter för att behålla en central plats som läsfrämjande kultur- och folkbildningsinstitution.

Vi vill avsluta med att slå fast en sak: det går inte att låna en e-bok, eller snarare – det behövs inte. ”Låna” är något man gör med saker det finns brist på. När en digital text väl har framställts så finns den i överflöd. Det är bara att göra en ny kopia.

För bibliotek och bibliotekarier är det djupt problematiskt att acceptera DRM som en lösning på digitalt tillgängliggörande av litteratur. Betraktat i ljuset av en biblioteksetik som betonar värdet av fri tillgång till information, litteratur och kunskap, är DRM helt fel väg att gå.

1. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=185250&doclang=SV>.

2. Se exempelvis EBLIDA:s kommentarer: <http://www.eblida.org/news/cjeu-advocate-general-opinion-on-e-lending-a-step-forward.html> och <http://www.eblida.org/news/cjeu-says-lending-books-includes-lending-e-books.html>.

Recension: Skolbiblioteket som pedagogisk investering

Sofia Malmsten är samordnare för skolbiblioteken i Järfälla kommun och har tidigare arbetat som skolbibliotekarie på Adolf Fredriks musikklasser i Stockholm. Hon har tidigare skrivit *Bibliotekarien som medpedagog* (2014) tillsammans med Teo Graner och *Happenings som arbetsmetod* på egen hand (2015). Hon är en stark röst i debatten kring skolbiblioteksfrågor och har tilldelats Greta Linder-stipendiet och Christer Holmqvist-priset för sitt engagemang. I Malmstens senaste bok *Skolbiblioteket som pedagogisk investering* (2017) lyfter hon skolbibliotekets roll som pedagogisk resurs och verktyg för att verka måluppfyllande, och skolbibliotekariens roll i detta uppdrag. Hon lyfter fram utmaningar som dagens skolbibliotekarierna står inför och vad som krävs för att skolbiblioteket ska kunna bli den pedagogiska resurs det faktiskt är. I motsats ställs den föräldrade bilden av skolbibliotekariens roll som introvert och tystlåten utlåningsmaskin och skolbibliotekets funktion som dammigt bokrum som endast används för att elever ska kunna låna en ”bänkbok”.

Malmsten börjar med en genomgång av lagstiftningen om skolbibliotek, olika aktörers, med skolbibliotek som intresseområde, syn på skolbibliotekets roll och olika definitioner av skolbiblioteket. Informationen som lyfts fram i denna genomgång är inget nytt för mig som skolbibliotekarie. Mängden sidor Malmsten ägnar åt att gå igenom alla dessa dokument och organisationer känns överflödigt. Jag som aktiv skolbibliotekarie som läser detta vill komma till det konkreta och handfasta kring hur skolbiblioteket kan vara en pedagogisk resurs i en skolvärld där varken pedagoger eller rektorer förstår innebörden och vikten av denna satsning. Inledningsvis blir det en fråga kring vilken målgrupp boken riktar sig till. Om bokens målgrupp är pedagoger och rektorer kan jag förstå syftet med att lyfta fram detta, då dessa oftast inte har kunskapen om vad ett skolbibliotek är och bör vara, samt hur skolbibliotekets roll diskuteras på olika arenor. Boken blir desto mer intressant när jag närmar mig lite mer än hälften av boken och Malmsten börjar diskutera vad som

faktiskt krävs av skolan, kommunen, politiker, utbildningen och inte minst skolbibliotekarien, för att skolbiblioteket ska bli en självklar del i skolans verksamhet och faktiskt bli den pedagogiska resurs som skolbiblioteket är.

Malmsten lyfter fram ändringen av den nya läroplanen där det tillkom en ny lydelse under rektorns ansvar att ”skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens” och menar att både kommunen, rektorerna, pedagogerna och vi skolbibliotekarierna står inför en ny omställning, där skolbibliotekets har fått ett nytt fokus. Ur den nya lydelsen är denna bok sprungen och den är därför en viktig bok, särskilt för andra verksamheter inom skolans värld.

Malmsten lyfter fram tre utmaningar som jag fastnar lite extra för och som jag kan känna igen mig i, i rollen som skolbibliotekarie på en F-9 skola. En av de största utmaningarna för att skolbibliotekarien ska kunna utföra sitt egentliga, och så viktiga, uppdrag menar Malmsten är att skolbiblioteket alltid hamnar mellan stolarna när det gäller under vems ansvar skolbiblioteket ligger. Skolbiblioteket hamnar mellan folkbibliotekets ansvar och barn- och utbildningsförvaltningens ansvar. Detta syns särskilt i frågan om vem skolbibliotekarien är anställd av och under vems ledning hen lyder under, då vissa skolbibliotekarierna är anställda av folkbiblioteket och andra av barn- och utbildningsförvaltningen. Jag får uppfattningen att Malmsten tycker att ansvaret bör ligga under barn- och utbildningsförvaltningens och rektorn – något jag håller med om. På så vis blir det mer naturligt att skolbiblioteket blir en självklar del av skolans verksamhet.

Den andra utmaningen hon lyfter fram är den föräldrade bilden av skolbibliotekarien såväl som skolbiblioteket. Det finns en traditionell bild av att skolbibliotekarien ska vara en tystlåten och introvert person som gillar att läsa och arbetar lite med läsfrämjande arbete på sin höjd. Och att skolbiblioteket är ett rum med dammiga bokhyllor som används av elever när de ska låna en så kallad ”bänkbok”. Malmsten menar att denna syn på skolbibliotekets funktion sätter käppar i hjulet för skolbibliotekarien när hen ska utföra sitt faktiska uppdrag, att vara en pedagogisk resurs för att verka måluppfyllande. Detta gör det svårt för skolbibliotekarien att komma in i gemen-

Sofia Malmsten (2017).
Skolbiblioteket som pedagogisk investering. Lund: BTJ-förlag.

skapen på skolan och samarbeta med pedagogerna i de olika ämnena för att bidra med sina kompetenser. Om inte rektorn förstår vad en skolbibliotekarie faktiskt kan göra och vad skolbiblioteket kan användas till, kommer skolbibliotekarien få kämpa på egen hand med att utföra sitt viktiga uppdrag.

På grund av detta menar Malmsten att för att lyckas som skolbibliotekarie idag krävs det driftighet, uppfinningsriktighet och mod. Då skolbibliotekarien måste stänga sig fram för att övertyga både rektorer och lärare vad hen faktiskt kan göra, vilka kompetenser hen har och vilka resultat det faktiskt kan ge när skolbibliotekarien och lärare samarbetar, kan hen inte vara en tystlåten, stillasittande och introvert person. I alla fall inte på sin arbetsplats. Detta kan jag verkligen relatera till i rollen som skolbibliotekarie. Att låta som en papegoja som ständigt tjarar om samarbete, källkritik, organisering, struktur, informationsökning och så vidare. Till den grad att man undrar vad det ska vara bra för. Men det är det som krävs och av egna erfarenheter ger det till slut resultat. Till slut börjar samarbetena sättas igång, till slut sitter skolbibliotekarien och planerar lektioner, till slut diskuteras källkritik.

Genom den nya lydelsen från Skolverket menar Malmsten att det kommer krävas mer av skolbibliotekarien, både kompetensmässigt och idémässigt. Den nya lydelsen innebär för oss skolbibliotekarier att faktiskt kunna visa resultatet av det uppdrag och arbete som vi tjarar om är så viktigt. Det innebär att vi måste fortbilda oss i takt med att samhället och tekniken utvecklas. Det innebär att vi måste kunna anamma rollen som en pedagogisk resurs. Och det innebär att vi måste kunna och vilja samarbeta och samverka med andra människor för att kunna följa detta uppdrag. Här tycker jag att Malmsten är inne på något viktigt, själva kärnan i vad det faktiskt innebär att vara skolbibliotekarie, hur viktigt och svårt det är att vara skolbibliotekarie då det krävs flera specifika kompetenser, kompetenser som ständigt är i behov av förnyelse. Den gamla synen på skolbibliotekarien måste slängas i papperskorgen, för i rollen som den kan vi inte utföra vårt uppdrag. Malmsten driver denna linje så långt att hon skriver att om man inte kan visa prov på dessa egenskaper eller kompetenser bör man söka sig till ett annat yrke. Och det är uppfriskande, och inte minst viktigt, att

höra en så ärlig röst i debatten som tar yrket på största allvar.

Den tredje utmaningen som Malmsten trycker på är utformandet av och innehållet i utbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap. Malmsten ser flera problem med dagens utbildning, bland annat bristen på kurser i didaktik och verksamhetsförlagda kurser som praktik. Hon menar att samtidigt som det är bra att utbildningen är så pass bred som den är, får inte framtida skolbibliotekarier den utbildning de behöver för att kunna vara en bra och kompetent skolbibliotekarie. Avsaknaden av verksamhetsförlagda kurser och tyngden på enbart det akademiska gör att studenterna inte alls är förberedda på vad som faktiskt krävs av dem i det kommande arbetslivet. Malmsten menar också att rollen som skolbibliotekarie rör sig allt mer mot rollen som pedagog och därför behövs det kurser i didaktik. Hon lyfter också fram att det generellt är en viktig kompetens hos samtliga bibliotekarier eftersom vi arbetar handledande och med människor. Det är en viktig sak som Malmsten tar upp här och ett problem som arbetsgivare ofta belyser, att bibliotekarier saknar den sociala- och pedagogiska kompetens som krävs för att möta människor. Allt detta kan jag hålla med om efter att ganska nyligen själv har gått utbildningen. För hur ska framtidens skolbibliotekarier kunna möta de krav som ställs på dem om de varken vet vilka krav som ställs eller har kompetenserna att möta dem?

Även om Malmstens bok inte gav mig som skolbibliotekarie det jag hoppades och önskade av den, vill jag lägga den i alla rektorer och pedagogers händer och säga "LÄS!". Om bara rektorer och pedagoger hade förstått vad vi skolbibliotekarier faktiskt kan, vilka kompetenser vi har, vad samarbeten kan leda till för elevernas måluppfyllelse och inte minst för pedagogernas arbete, skulle vi få ett levande skolbibliotek som öppnar upp helt nya möjligheter för både skolbibliotekarier, lärare och elever.

Lina Andréasson

Vildadhar Surajprasad
n flyter förbl
agning] / V. S. Nalp
ing av Elise Lundgre:
| : Gösta Grevillius
8 Ljudkassetter (1
, 75 cm/s., mono.
ttitel: A bend in th
Svenska upplaga för
Taldok.

Kan du mer om skönlitteratur än Ebba Busch Thor?

Debatten om en litterär kanon i den svenska skolan fick ny fart i SVT:s Aktuellt den 15 november. Ebba Busch Thor intervjuades och mot slutet av inslaget föreslog hon att det skulle införas en litterär kanon i den svenska skolan. Busch Thor överraskades då av att nyhetsankaret frågade efter vilka som var författare till de klassiska svenska romanerna *Gösta Berlings saga*, *Giftas* och *Gentlemen*. Situationen blev mer än pinsam då partiledaren inte kände till vare sig Selma Lagerlöf, August Strindberg eller Klas Östergren som författarna bakom verken.

Den stora kulturskrällen var nu ett faktum när luckorna i allmänbildning bland våra partiledare och folkvalda politiker så naket kom i dagen! Busch Thor själv kommenterade sin fadäs med: "Ingen av de här tre har jag läst. Jag tror att jag får lov att lägga på dem här på min egen lista".

Men den okunnighet Kristdemokraternas partiledare visar säger också något mer om såväl samhället som kulturklimatet i vårt land. Busch Thors bristande allmänbildning bottenar i problem med såväl skolans kvalitet som ett allmänt bildningsförakt vilket hämtar sin näring i det lönsamhetstänkande som i decennier dominerat det politiska etablissemanget. Kulturverksamheter ses ofta som något sekundärt och "icke lönsamt" och hamnar därför ofta i skymundan.

Ett självklart inslag i kulturdebatten borde vara, och är ju självklart bibliotekens uppdrag och verksamhet. Kulturministern Alice Bah Kuhnke har också ökat satsningarna på bibliotek, och vi får hoppas att stödet kommer att falla i god jord. Det läsfrämjande arbetet är självklart grundläggande då det handlar om att skapa förutsättningar för ett ökat läsande, särskilt bland unga. En tanke är också att läsning i förlängningen förhoppningsvis ska leda till demokratisk medvetenhet som skapar förutsättningar att ifrågasätta och hantera sin tillvaro.

Men jag tror också att det läsfrämjande arbetet bland bibliotekari-er bör ses i en vidare kontext, som en del av en mer genomgripande kulturpolitisk medvetenhet. Här måste både skola och bibliotek med på tåget, stå upp för sin verksamhet med välutbildad personal som

ÄNEKV

motsvarande

männ

kräver lyhörddhet från politiker, ha tydliga riktlinjer om värdegrund och visa på ett kulturarbete som fylls med ett meningsfullt innehåll.

Men hur förhåller sig biblioteken till en litterär kanon? Frågan om en sådan och även allmänbildning i ett vidare perspektiv är komplex och svår att reda ut. När jag gick i gymnasiet ingick i svenskundervisningen litteraturvetenskap. Vi hade en lärobok i ämnet *Litteraturhistoria för gymnasiet*, en 520 sidor tätt tryckt antologi, som också innehåller kapitel om nordiska och europeiska författare, och ett kort kapitel om "Filmens konstnärliga utveckling". I förordet - boken finns ännu i min bokhylla - skriver författarna att boken utarbetats i anslutning till läroplanen för gymnasiet. Lite längre fram i förordet står också att man i den nya upplagan breddat materialet med mer "ickesvensk litteratur". Så redan här var man medveten om svårigheterna med en inkluderande litterär kanon men trots detta fanns ändå intentionen att ge eleverna i svenska en grundläggande litterär allmänbildning.

Johanna Frändéns inlägg i *Aftonbladet* (17/11-2017) om Ebba Busch Thor-skandalen belyser väl hur komplicerat det här med en kanon kan vara, vad som kan räknas dit och inte, så jag avslutar dagboken denna gång med att citera henne:

August Strindberg var en vit, misogyn cis-man från borgerskapet! Låt mig påminna er om att Selma Lagerlöf, som till skillnad från Strindberg belönades med nobelpriset, var en ogift, värmländsk flata med klumpfot.

Man kan kanske inte begära att dagens gymnasister ska kämpa sig igenom en 520 sidor tjock litteraturhistoria? Men en så där 25 kända svenska litteraturhistoriska författare kanske man kan begära? Sedan är det ju upp till svensklärarna att bifoga andra, lokala, "invandrade" författare osv. Sen kommer nästa fråga: hur många svenska författare känner svensklärarna till? Men mer om detta i någon kommande krönika.

Röda Lina

Avida Sandberg i sitt tjänsterum i Folkskolestyrelsens lokaler. Reproduktion: KvinnSam, Göteborgs universitetsbibliotek.

Intet samhälle har råd att undvara ett allmänt bibliotek

Alvida Sandberg, verksam i Göteborg från slutet på 1800-talet och framåt, var en bibliotekspionjär som vurmade för bibliotekens roll för sociala frågor, inrättandet av skolbibliotek och litteraturens betydelse för uppbygglighet och förmedling av goda värderingar. Ingrid Atlestam tecknar hennes livsgärning.

Text: Ingrid Atlestam

ALVIDA JAKOBINA SANDBERG initierade och utvecklade skolbiblioteksverksamheten i Göteborg och inspirerade och påverkade biblioteksutvecklingen i Sverige. Hon föddes i Fet kommun i Norge 1865. Hennes föräldrar var från Sverige. År 1883 tog Alvida Sandberg tog småskoleläraryrkesexamen vid seminariet i Åmål. Efter några år som lärare vid seminariet i Åmål gick hon vidare till folkskoleläraryrkesseminariet i Falun och tog sin examen där den 7 juni 1889. Hon anställdes vid Göteborgs stads folkskolor 1892 och blev kvar där till 1927. Formellt gick hon i pension 1924, men ombads fortsätta.

Bibliotek mot förvildning

Alvida Sandbergs främsta livsgärning inleddes vid det föräldramöte den 22 november 1896 som skolnämnden i Gamlestadens församling inbjudit till under rubriken ”Huru kunna föräldrar och lärare främja det sedliga livet hos vår ungdom?” Så här sammanfattar Alvida Sandberg mötet:

Diskussionen blev som vanligt mycket livlig, då stort folk dryfta ungdomens permanenta förvildning. De flesta talare ansågo, att fördärvet tilltagit, i synnerhet bland pojkar, som efter mörkrets inbrott drevo omkring på gatorna och gjorde ofog. Till och med små gossar begagnade snus och rökte pipa. På sistone har en ny förförelse kommit till: den dåliga litteraturen som lockar i cigarrbodarna. Föräldrarna klagade, att gossarna läste allt de kommo över, att deras sparade slantar gingo till inköp av dess brokiga häften.

För att råda bot på detta föreslog Alvida Sandberg inrättande av skolbibliotek med goda böcker. Mötet antog förslaget. Så öppnade det första skolbiblioteket i Redbergslids skoldistrikt hösten 1898. Initiativet uppmärksammades, Alvida Sandberg var mycket drivande i frågan. Före sekelskiftet hade alla skoldistrikt i Göteborg startat bibliotek. Till en början byggde verksamheten på ideellt arbete samt insamlade pengar och

böcker, men redan efter något år finansierades verksamheten av folkskolestyrelsen.

Alvidas evangelium

Men Alvida Sandberg ville mer och tog det som sin livsuppgift att skapa bra, moderna, välförsedda bibliotek och då i första hand skolbibliotek. Hon blev en missionär i det som kom att kallas ”bibliotekssaken”. Detta var hennes evangelium:

Ett gott bibliotek sprider kännedom om den goda litteraturen och minskar efterfrågan på den dåliga och befördrar därigenom andlig och moralisk hälsa; det väcker längtan efter vetande och eggat till självstudier med ett bestämt mål i sikte; det ger yrkesarbetaren tillfälle till specialstudier i sitt fack och håller honom underrättad om de uppfinningar och framsteg, som göras i hans yrkesgren; det skänker trevnad åt biblioteksbesökaren och hans hem och kan genom att bereda en angenäm och nyttig användning för den lediga tid som ofta fördrivs på ett mindre tilltalande sätt, rädda ungdomen från gatuliv och dålig förströelse. Biblioteket ger även det mest undangömda lilla samhälle del av mänsklighetens förnämsta kulturskatter, det gör livet rikare, motverkar självtillräcklighet och småsinne genom att vidga synkretsen och skapar en känsla av samhörighet först med ens eget land och folk och sedan med mänskligheten.

Intet samhälle har råd att undvara ett allmänt bibliotek.

Alvida Sandberg engagerade sig i Nick Carter-debatten, kampen mot ”smutslitteraturen”, vilket 1909 ledde till ökad satsning på skolbiblioteken i Göteborg. Det blev mer böcker och öppettider och man införde läsaftnar, en kombination av läxhjälp och läsfrämjande.

På förslag av Alvida Sandberg, för att höja standarden, resursutnyttjandet och kompetensen inrättades 1916 Skolbibliotekens centralbyrå och hon var dess chef till 1927. Numera (2017) heter den Skolbibliotekscentralen och finns i Frölunda kulturhus.

Höga krav på kompetens och engagemang

Alvida Sandbergs missionerande för bibliotekssaken tog sig många uttryck. Förutom en gedigen handbok i skötsel av små bibliotek, skrev hon en mängd artiklar i såväl bibliotekstidskrifter som lärartidningar och folkbildningstidningar. Hon deltog i många sammanhang som föreläsare, utbildare och debattör.

Alvida Sandberg trodde på böcker och bildning som medel för att få ett bättre liv. Därför var det avgörande att såväl lärare som bibliotekarier var välutbildade och goda pedagoger, så att de gav barnen det som var rätt läsning för varje individ vid varje tillfälle. De krav på kompetens, engagemang och kreativitet hon ställde på bibliotekarier och då särskilt barnbibliotekarier är ännu lika aktuella och svåra att uppfylla. Samma sak gäller hennes förväntningar och krav på bibliotekens innehåll. Det skulle präglas av ett minutiöst urval och en bred social och kulturell verksamhet väl förankrad i lokalsamhället. Själv bidrog hon även med att par översättningar och bearbetningar av böcker utgivna av Barnbiblioteket Saga.

Egen inspiration och kunskap skaffade hon sig genom flera studieresor till i första hand USA, men även Storbritannien, Norge och runt om i Sverige. Hon var aktiv i såväl lärar-, som biblioteks- och folkbildningsföreningar.

Mot fattigdom och social misär

Hennes engagemang för bibliotekssaken fortsatte långt efter att hon lämnat sin tjänst. 1938 fick Dicksonska folkbiblioteket en anonym donation avsedd för vandringsbibliotek med bredvidläsningsböcker speciellt till skolorna i norra och mellersta Bohuslän, där många barn var fattiga och biblioteksförhållandena var särskilt usla. Donatorn visade sig vara Alvida Sandberg, som sedan satsade ytterligare pengar, på villkor att man även sökte statsbidrag. På 50-talet cirkulerade över 200 vandringsbibliotek tack vare hennes initiativ.

Alvida Sandberg visade livet igenom ett engagemang speciellt för fattiga barn och de som hade svårt för sig i skolan. Hon var i London och studerade olika pedagogiska metoder, vilket hon beskriver i sina reserapporter om Friluftsskolor och

Hjälpskolor. Hennes ingående redogörelser för såväl ideologi som pedagogik, organisation och ekonomi för dessa skolor för fysiskt, psykiskt och socialt svaga och i många fall undernärda barn, syftade till att sprida nya pedagogiska metoder och tankar i Sverige.

Alvida Sandberg var en stor beundrare av Jane Addams, en rik amerikanska som satsade sin förmögenhet som socialarbetare, folkbildare, fredsaktivist och i kampen för kvinnors rösträtt och mot fattigdom. Jane Addams fick Nobels fredspris 1931. Redan den 7 oktober 1916, på ”De svenska kvinnornas rösträttsdag”, höll Alvida Sandberg ett inspirerande föredrag om Jane Addams på ett möte i Falun.

Alvida Sandberg var enligt nekrologen i *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* i december 1953 likgiltig för ”eget prål”, ”vad som bar henne var brinnande hänförelse för det hon såg som sin livsuppgift, därtill kom en rik intelligens, en okuvlig arbetsvilja och en nästan otrolig arbetsförmåga [...] en originell humor, en fin charm som ofelbart framkallade beundran och sympati”. Hon fick hon medalj för medborgerlig tjänst av åttonde storleken samt Göteborgs förtjänsttecken och hon blev hedersledamot i flera föreningar.

Alvida Sandberg avled den 13 december 1953 i Göteborg. Närmaste släktingar var hennes halvsystems sex barn i USA. Hon testamenterade sin icke obetydliga kvarlåtenskap till föreningen Våra Gamla i Göteborg, förutom en mindre summa till Dövas Väl och några minnessaker och tavlor till några vänner och släktingar. Hennes grav finns på Östra kyrkogården i Göteborg.

Hennes tankar om och tro på bibliotekssaken är fortfarande lika viktiga och aktuella. Men JO:s åsikt att värderingar inte får ligga till grund för urval hade hon inte accepterat. För Alvida Sandberg var själva uppdraget att genom att tillgängliggöra goda böcker med goda värderingar bidra till människors utveckling och livsmöjlighet och på så sätt skapa en bättre värld. Hon hade inte låtit JO få sista ordet i den frågan!

(En kortare variant av denna artikel kommer att ingå i *Svenskt kvinnobiografiskt lexikon*, SKBL.)

Den där boken, de där böckerna ...

Krönika: Bengt Berg

”Runt omkring kan ormen sno, så han blir ett finfint O”. Var det inte så det stod i småskolans läsebok? Eller stod det ”den” i stället för han? I alla fall inte ”hen”, för det här var i Vasse-ruds folkskola, på utedassets, tramporgelns och den vedel-dade kaminens tid. Men magiskt var det att sitta böjd över den uppslagna ABC-boken och sakta men säkert stava sig in i alfabetets labyrint.

Att lära sig läsa är en stor sak, livsavgörande. Att öppna en bok är att blicka in i en annan värld, kanske en annan tid, andras tankar som skänker en själv nya insikter. Det är många som berättat om läsandets magi och betydelse och 1998 var jag med om att ge ut antologin *En dag om året. Svenska författares texter till det svenska folkbiblioteket*. Bengt Söderhäll, Stig Dagermansällskapetets entusiastiska dynamo, var bokens redaktör och ett 60-tal av vårt lands mest lästa – och utlånade – författare medverkar. Boken handlar inte bara om bokens, författarnas och läsningens betydelse utan framförallt om bibliotekens.

Jag minns mitt första, och hela bygdens, bibliotek. Det låg en knarrande trätrappa upp i den vitmålade sockenstugan i Torsby, alldeles intill Fryksände kyrkogård och realskolan. Det var trångt mellan hyllorna, det luktade böcker, golvet var bärnstensfärgat efter alla lager med fernissa och det var knäpp-tyst, utom när den kortvuxne bibliotekarien Oscar Nelson sträckte på sig för att nå fram till kartotekslådan med låne-kort på skrivbordet framför. Han var en vänlig svenskame-rikan med bakåtkammat hår och starka läsglasögon. Det var han som hade bildningen i sin hand, trodde man, och det var Oscar som stämplade in ens länenummer längst bak i boken: 972 var mitt.

Det var från en Hc-hylla som jag bytte spår från Bernhard Nordhs *I Marsfjällets skugga* till Erich Maria Remarque och *På västfronten intet nytt*. Den förre betraktades som en folklig följetongsförfattare, medan Remarque med sin nakna skildring av första världskrigets skyttegravshelvetet tillhörde en annan kategori. Jag hade med andra ord tagit en steg framåt i min bildningsgång.

På Fryksände kyrkogård vilar två författare, den ena en av landets mest lästa, men klassad som följetongsförfattare. Den andre skulle kunna karakterisera som en Fröding light: Oscar Stjerne, som på 1910-talet faktiskt fick se sina dikter utkomma i flera upplagor på Norstedts förlag. Hans grav är monumentalt praktfull, en hög stensockel krönt av en guld-glimmande stjärna. Den andra enormt produktiva författaren hette Signe Björnberg, kanske mest känd för sina radiofölje-tonger om Hällebäcks gård; hon skrev under pseudonymen

Bengt Berg. Foto: Staffan Jofjell

Sigge Stark. Hennes gravsten är blygsamt grå och belägen på en undanskymd plats av kyrkogården.

Ja, det var onekligen då, det. Också mina egna biblioteks-minnen är verkligen då – men där.

Men läsandets magi är något som gör oss till medska-pande och böckerna hjälper till att orientera oss i en allt mera brusande och motsägelsefull värld. Jag inbillar mig att själva läsandets långsamhet är ett värde i sig, kanske till och med en nödvändighet för att låta orden landa i ens medvetande, på samma sätt som ett mjukt vårregn tas emot av marken. En häftig åskskur tenderar att bara studsa tillbaka mot jordytan, att inte sippra ner genom jordytan.

Biblioteken är ännu ovärderliga mötesplatser mellan bok och läsare, mellan människor och ett torg för meningsutbyten och ofejkad kunskapsinhämtning. En oas, en frizon, en glänta i det samhälle som alltmera övergått från att vara ett myll-rande, doftande salutorg till att utgöra en knäpp tyst postor-derfirma – förlåt näthandel!

Den utbrända bibliotekarien

Det faktum att även bibliotekarier lider av stress och utbrändhet sätter bilden av biblioteket som en rofylld plats för lustfylld förkovran, förströelse och återhämtning i ett annat ljus. Tommy Bildström reflekterar över vad som är specifikt för bibliotekaries arbetsmiljö och vad man kan göra för att motverka utbrändhet och stress.

Text: Tommy Bildström

Illustration: Stellan Klint

DET ÄR LUGNT PÅ BIBLIOTEKET. Vid disken står en kvinna med uppsatt hår och när en av besökarna får problem med automaten söker hen med blicken mot disken och får ett varmt leende tillbaka, i lugn och ro löser de dilemmat och får till och med tid för att småprata lite. På vägen ut tänker besökaren att det måste vara drömjobbet, att få jobba på bibliotek. Så rofullt.

Nu kanske det inte ser ut så på alla bibliotek, men det kan vara svårt att som besökare tänka sig att just bibliotekarier kan bli utbrända. Att man jobbat för en miljö som är rofylld betyder inte automatiskt att själva arbetet är det. Biblioteket är för många själva sinnebilden av ett arbete där man hamnar om man *har* blivit utbränd. Trots detta är det obehagligt många i min bekantskapskrets som råkat ut för utbrändhet, eller utmattningsdepression som det också kallas.

Två av dessa har blivit tillfrågade att bidra till denna text men orkar inte, de vilar. Därför är denna text ett observandum, en fundering, men förhoppningsvis också ett sätt att stå upp för mina duktiga och engagerade kollegor.

Utbrändhet eller utmattningsdepression kan definieras på lite olika sätt. Jag fastnade för denna definition:

Utbrändhet är ett långvarigt negativt, arbetsrelaterat sinnes-tillstånd hos "normala" individer, framförallt karakteriserat av utmattning, olust, en upplevelse av nedsatt kapacitet, minskad motivation och utveckling av negativa och destruktiva attityder och beteenden i arbetet. Detta psykologiska tillstånd utvecklas gradvis men det kan ta lång tid innan individen själv blir medveten om det. Det uppstår ur en situation av bristande överensstämmelse mellan ambitioner och verklighet. Ofta hamnar individen i en ond cirkel på grund av brist på adekvata copingstrategier¹

Kanske är det den näst sista meningen som drar till sig min uppmärksamhet. I ett illa skrivet blogginlägg försökte jag

belysa problemet för lärare,² hur formuleringsarenan och realiseringsarenan kolliderar för oss. Ambitioner och verklighet. Jag vet att man har mätt stresshormonet kortisol i kalufsen på flera yrken och bevisat att bibliotekarier är lika stressade som sjuksköterskor³ och *Dagens Nyheter* rapporterar att en av fem bibliotekarier har utsatts för hot på jobbet,⁴ men jag undrar om det främst är den sortens stress som påverkat de bibliotekarier i min omgivning som drabbats.

Ta bara kompetenskraven en bibliotekarie har på sig idag och fundera kring när en som varit anställd i femton år ska få möjlighet att kompetensutvecklas så att man når upp till de målen? Jag tror att känslan av att känna sig otillräcklig är en bidragande orsak till stress och något som vi inte pratar om så mycket. Det är nog inte ett helt ovanligt scenario att man intervjuas från allt mellan open source till hur man ska utveckla bibliotekets demokratiska funktion, för att sedan hamna i en tjänst där man mestadels fakturerar räkningar och ställer upp böcker. Värst är det kanske om man känner att det blir tvärt om.

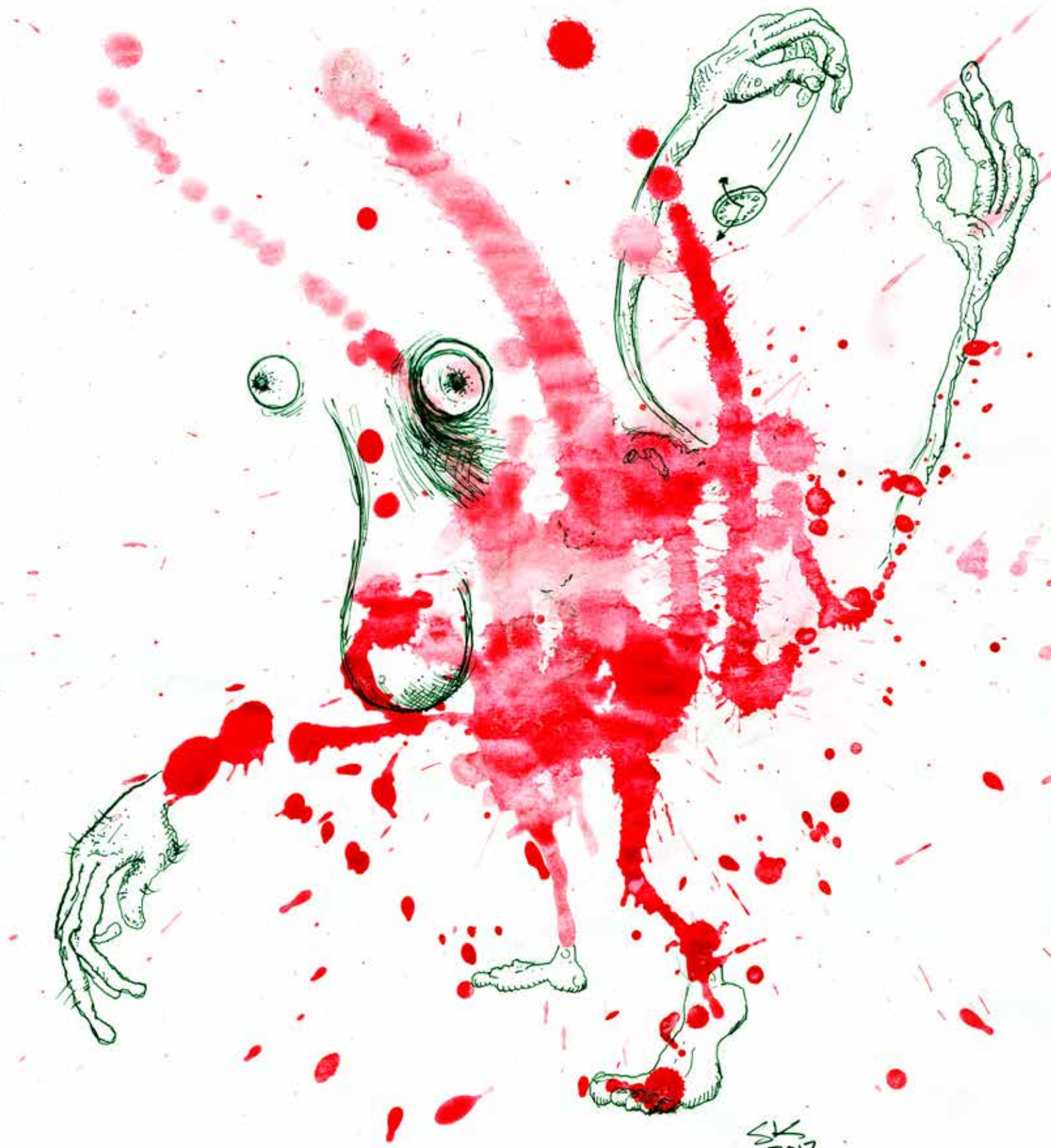
Det besökaren inte ser är bland annat att den unga bibliotekarien (oftast är hen ung) inte har en heltidstjänst. Det verkar vara förvånansvärt många 10 procents-tjänster ute i landet. Man kanske har 90 procent på biblioteket och sedan 10 procent på någon annan enhet. 10 procents-tjänsterna tror jag bidrar till känslan av att vara otillräcklig, att skriva checkar som man inte riktigt har möjlighet att lösa ut. Vad hinner en människa på 10 procent egentligen? Har man inte alltid så förväntas det att man ska uppfylla uppdraget på samma tid, disktid inräknad, och dessutom bidra till att utveckla verksamheten, jobba utåtriktat och framförallt, hålla sig uppdaterad på

2. <http://pedagogvasterbotten.se/2017/04/02/realiseringsarenan-vs-formuleringsarenan-fight/>.

3. <https://www.vardfokus.se/webbnyheter/2017/augusti/Bibliotekarier-lika-stressade-som-sjukskoterskor/>.

4. <https://www.dn.se/dnbok/en-av-fem-bibliotekarier-har-utsatts-for-hot-pa-jobbet/>.

1. Jürisoo, Mart (2001). *Burnout – från stress och utbrändhet till den goda organisationen*. Falun: Ekerlids Förlag, s. 38.

2017

sin fritid. Att detta skapar stress är också ett välkänt faktum.⁵ Särskilt för barnbibliotekarier, som trots allt är vuxna, men som förväntas ha läst mycket av litteraturen trots att det sällan finns arbetstid till just läsning.

Det är tyvärr en stor konkurrenssituation kring jobben, vilket gör att unga bibliotekarier får svårt att sätta gränser och förvånansvärt ofta leder dessa olika projekt, eller har stor del i dem. Men även läsfrämjande projekt ska redovisas, kulturarrangemang samordnas och har man inte heltid, eller ännu värre, har sin tjänst utspridd på flera arbetsområden och ibland flera bibliotek så är det risk att man alltid går med känslan av att inte ha lämnat in läxan i tid.

Studier har visat att det finns en tydlig koppling mellan utbrändhet och otydliga arbetsroller⁶ och även om jag tycker att vårt uppdrag är tydligt så upplever jag att friheten i tolkningen av biblioteksrollen också leder till viss ambivalens. Särskilt i de fall när man inte har stöd från chefer och när bibliotekschefen inte själv är bibliotekarie bidrar det till att arbetsrollen förlorar en tydlig riktning.

Mycket när det gäller arbetsmiljö ligger på chefer, men det är en hel del vi i kollegiet kan bidra med. Först och främst måste stigmatiseringen som de bibliotekarier som är utbrända upplever adresseras. Man blir inte utbränd av att ställa upp böcker och ta hand om faktureringen. De krav som ibland kan ställas på deltidsarbetande, duktiga och ambitiösa bibliotekarier är för höga. Om du som läser detta har fallit i den kategorin så hoppas jag att du finner stöd bland kollegor.

Vi måste bli duktigare på att kämpa för litteraturen och att få kompetensutvecklas även inom denna, särskilt om ett tydligt krav finns. En tydlig skiljelinje mellan fritid och arbetstid är hörnstenen för att motverka utbrändhet.⁷ Och när regeringen nu tillsätter pengar till biblioteken så är det viktigt att man belyser det faktum att det ofta behövs förstärkning på de tjänster som redan finns.

Då och då ser man små projekt på biblioteken som anknyter till folkhälsan. Det är bra. Jag vill gärna tänka mig en framtid där vi inte mäter betydelsen av bibliotek i statistik, utan i vad biblioteket betyder för samhället och människan. Utmattningsdepression är ett problem vi kan ta oss an med lästerapi och kultur och att mana mot ett samhälle där alla kan passa in.

Stress är ett stort samhällsproblem. Det är den vanligaste orsaken till sjukskrivning i Sverige. 53 procent av alla sysselsatta säger att de har för mycket att göra på jobbet och enligt Arbetsmiljöverket har antalet anmälningar mer än fördubblats

5. Brauchli, R., Bauer, F. G. & Hämmig, O. (2011). "Relationship between time-based work-life conflict and burnout. A Cross-sectional study among employees in four large swiss enterprises". *Swiss Journal of Psychology*. 70(3), s. 165–174.

6. Rubino, C., Luksyte, A., Jansen Perry, S. & Volpone, D.S. (2009). "How do stressors lead to burnout? The mediating role of motivation". *Journal of Occupational Health Psychology*. 14(3), s. 289–304.

7. Drummond, D. (2016). 4 "Tools for reducing burnout by finding work-life balance". *Family Practice Management*. 23(1), 28–33.

mellan åren 2012 och 2015.⁸ Forskning visar också att det finns lösningar. Ny forskning från Stressforskningsinstitutet visar att kortare arbetstid minskar stress och att återhämtningen förbättras.⁹ Det intressanta med forskningen är kanske att man undersökt flera arbetsplatser och använt kontrollgrupper som inte haft någon arbetsförkortning.

Mer än hälften anser alltså att man har för mycket att göra på jobbet och stress kostar samhället pengar. Det finns också en lösning i form av 6 timmars arbetsdag och för oss bibliotekarier kanske det skulle vara en möjlighet att även kasta om lite kring alla dessa småprocent?

Bibliotekarien som fick stå som exempel i början på denna artikel kanske ser biblioteket som en möjlighet för återhämtning för besökarna, kanske jobbar hon med ett projekt riktat mot långtidssjukskrivna? I sådana fall är det ett bra projekt som fler skulle kunna arbeta med. Vi på biblioteken behöver bara sopa rent framför vår egen dörr först.

8. <https://www.av.se/globalassets/filer/statistik/arbetsmiljostatistik-stress-och-hog-arbetsbelastning-faktablad-2017-02.pdf?hl=utmattningsdepression>.

9. http://www.stressforskning.su.se/polopoly_fs/1.51605.1320925105!/Arbetsstidsforkortning_TA_GK.pdf.

Inbjudan till BiS årsmöte 2018

Föreningen Bibliotek i Samhälle håller årsmöte i Stockholm lördagen den 10 mars 2018 kl. 10-16.

Lokal: ABF-huset, Erlanderrummet, Sveavägen 41, Stockholm, T-banestation Rådmanngatan.

10-12 och 14.30-16: Årsmötesförhandlingar
12-13: Lunch på egen hand.

Motioner ska vara styrelsen tillhanda senast två veckor före årsmötet.

13-14.30: Salong! Tema: privatiseringar. Mer information publiceras närmare på BiS hemsida och på Facebook.

Till salongen är även icke medlemmar välkomna!

Anmäl deltagande till Lena Lundgren, lena.a.lundgren@gmail.com. Skriv om du vill följa med och äta middag efteråt. Välkommen!

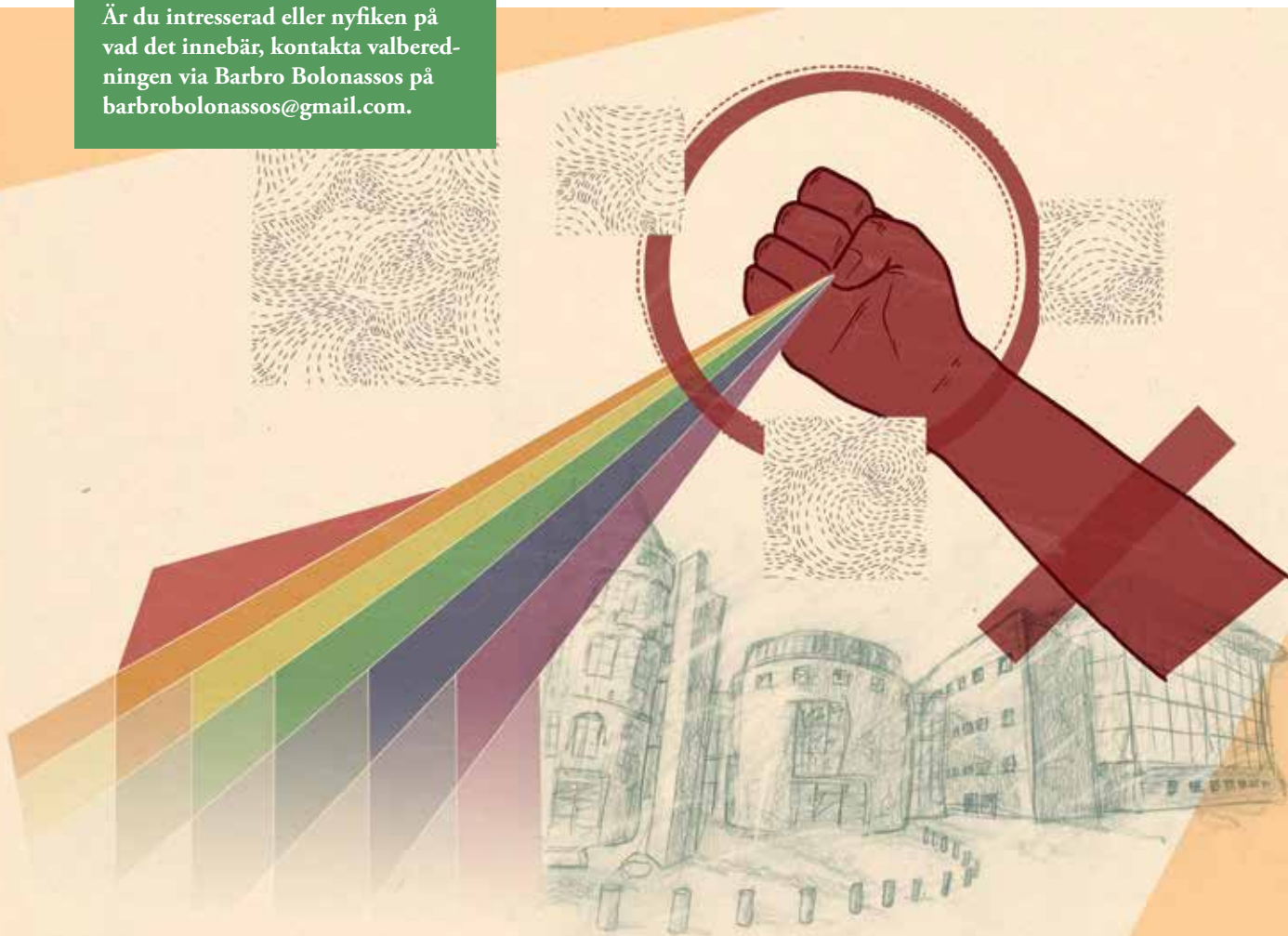
Styrelsen

Dagordning för årsmötet

- Mötet öppnas
- Val av mötesordförande, sekreterare och justerare
- Fastställande av dagordning
- Styrelsens verksamhetsberättelse för 2017
- Ekonomisk rapport, bokslut och revisionsberättelse
- Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen och kassören
- Tidskriften bis
- Motioner. Ev. motioner läggs ut på BiS hemsida
- Solidaritetsfonden
- Verksamhetsplan för 2018
- Fastställande av budget för 2018
- Fastställande av medlems- och prenumerationsavgifter för 2019
- Val av ordinarie styrelseledamöter på 1 år
- Val av ersättare på 1 år
- Val av kassör på 1 år
- Val av två revisorer på 1 år
- Val av valberedning på 1 år
- Val av ansvarig utgivare.
- Övriga frågor
- Mötet avslutas

Föreningen söker nya styrelseledamöter!

Är du intresserad eller nyfiken på vad det innebär, kontakta valberedningen via Barbro Bolonassos på barbrobolonassos@gmail.com.

Valfrid Palmgren – till sist

Lena Lundgrens arbete med Valfrid Palmgrens arkiv på KB är nu avslutat. *bis* har ställt några frågor.

Hur länge har du hållit på med Valfrid?

Det blir mer än fyra år! Jag började hösten 2013 med att gå igenom hela det oordnade arkivet på KB. Jag hade hört talas om det, men inte insett hur stort och rörigt det var. Det tog mig ett år att gå igenom det och göra en förteckning, som jag kunde använda när jag skulle skriva biografien om Valfrid.

Men du har två medförfattare i boken. Varför det?

Valfrid Palmgren brukar kallas bibliotekspionjär och ibland har det framställts som om det inte fanns några folkbibliotek före hennes inträde på biblioteksscenen. Men det är ju inte sant, det fanns många bibliotek både i Stockholm och ute i landet. Bibliotekshistorikern Mats Myrstener har tidigare skrivit om de äldre biblioteken i Stockholm och jag tyckte att det var viktigt att sätta in Valfrids insats i ett större biblioteks-sammanhang.

Kerstin Wallin, forskare i pedagogik i Uppsala och särskilt intresserad av folkbildning, var en av de få som hade skrivit om Valfrid Palmgren tidigare, bland annat i tidskriften *Biblis* nr 39, men jag hade lite svårt att spåra henne. Det var Sonja Svensson, då chef för Barnboksinstitutet, som förmedlade kontakten. Det visade sig att Kerstin också hade planer på att skriva något mer om Valfrid, så det blev naturligt att vi började samarbeta. På Barnboksinstitutet finns för övrigt en skulptur av Valfrid som barn, ett lockigt barnhuvud skapat av Carl Johan Dyfverman (1844–1892).

Har du stött på några svårigheter i arbetet?

Det första problemet var att hitta finansiering. Lyckligtvis fyllde Svensk biblioteksforening 100 år 2015 och stödde tryckningen med ett generöst bidrag, mot villkor att boken blev klar till jubileet i maj. När Valfrid kom hem från sin USA-resa 1907 betonade hon nämligen att det behövdes tre insatser för att skapa en ny typ av folkbibliotek, en bibliotekarietutbildning, en biblioteksforening och en facktidsskrift. Hon kunde visserligen inte vara med när foreningen bildades, men skickade en lyckönskan. (*Biblioteksbladet* startades sedan som bekant 1916 men en längre bibliotekarietutbildning kom inte till stånd förrän 1926.)

Finansieringen av ordnandet av arkivet var också knepig. Även där gick Svensk biblioteksforening in och möjliggjorde att jag fick arbeta på KB under ett halvår.

Det största problemet var annars att allt tog så lång tid, vi hade ju en viss tidspress på oss. Jag tillbringade mycket tid på Stockholms stadsarkiv, eftersom arkivet från Stockholms barn- och ungdomsbibliotek, det bibliotek som Valfrid öppnade

1911, finns där. Det är också delvis oordnat. Överhuvudtaget finns det material även på flera andra ställen, på Barnboks-institutet, Det Kongelige Bibliotek i Köpenhamn, Köpenhams Stadsarkiv och Danmarks Rigsarkiv.

Vad har varit roligast?

Det roligaste har varit att lära känna denna intressanta och imponerande kvinna, även om man aldrig kan komma någon nära genom arkiv och andrahandsuppgifter. Det har också varit en oväntad bonus att få träffa hennes barnbarn i Danmark. De har varit mycket hjälpsamma med material och bilder av olika slag och minnesbilder och synpunkter. Några viktiga dokument är nu skänkta av dem till KB.

Har något överraskat dig?

Ja, mycket! Hennes stora engagemang i Kvinderegensen, den första danska studenthemmet för kvinnor, hade jag inte hört talas om tidigare. Men det som var mest spännande var att försöka ta reda på mera om hennes roll under den tyska ockupationen av Danmark. Det har jag skrivit om i *bis* 2017/2, men där finns nog fler trådar att dra i.

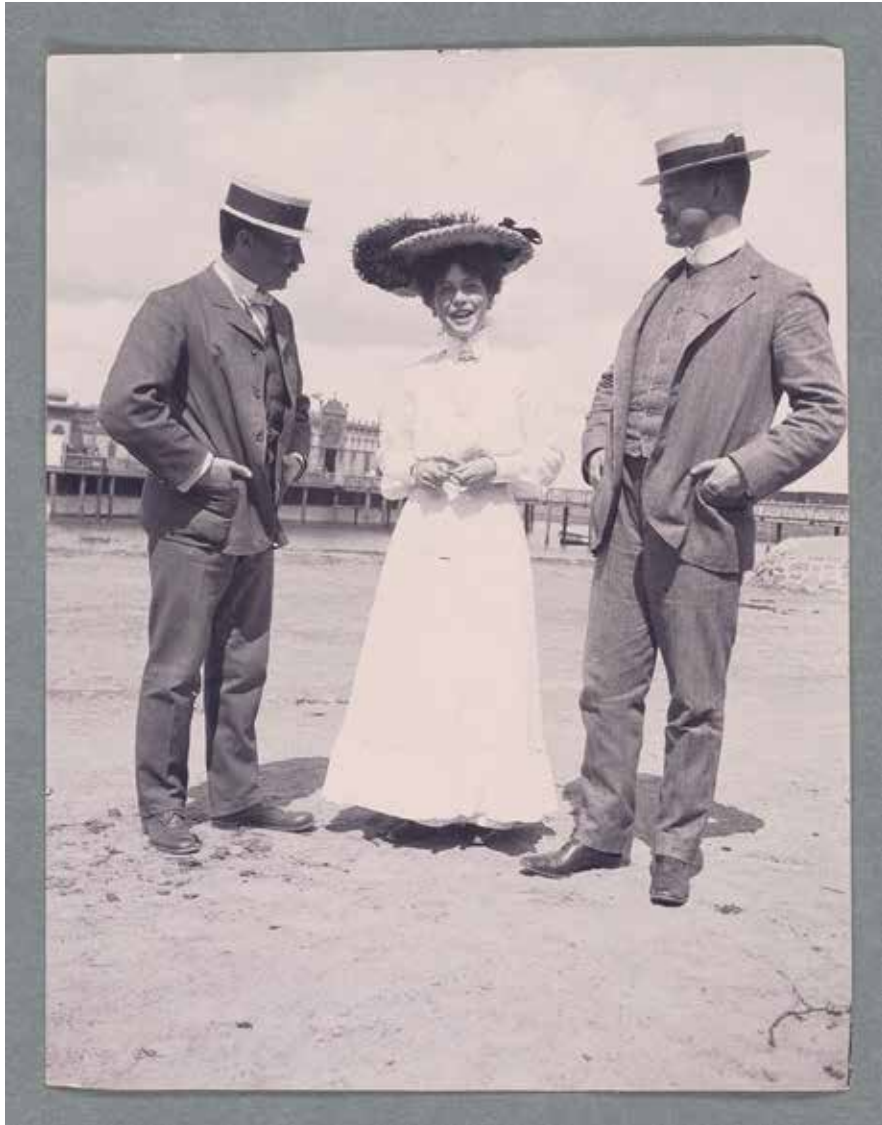
Är du helt klar med Valfrid nu?

Ja, i stort sett. Nu hoppas jag att andra kan använda arkivet för att fördjupa sig i sådant som jag inte har utrett. Det skulle till exempel vara intressant att se om det går att rekonstruera Valfrids USA-resa med uppgifter ur arkivet på KB och ur ALA:s (American Library Association) omvittnat stora arkiv. Hon var ju med på flera stora biblioteksmöten under resan. Det finns även brev på Det Kongelige bibliotek från sonen Finn, som jag inte har gått igenom. (De är skrivna med svår-läst handstil, med bläckpenna på båda sidor av tunt flygpapp-papper ...) Att titta lite närmare på Valfrids nätverk i Sverige och Danmark skulle kunna vara givande ur litteratursociologisk synpunkt.

Till sist

Jag vill också gärna tala om att Svensk biblioteksforening har bekostat digitalisering av fyra av Valfrid Palmgrens viktigaste texter. De finns tillgängliga via Libris.

Ställde frågorna gjorde Lena Lundgren.

Valfrid Palmgren i Varberg 1904. Foto: KB.

Avsändare:
bis c/o J Dalmalm
Stigbergsvägen 11
752 42 Uppsala

Nästa nummer:

Nästa nummer av *bis* utkommer den 2 april och är ett öppet nummer.

Vi tar gärna emot material till numret. Skicka ditt bidrag till tidskriftenbis@gmail.com senast den 19 februari.

Foto: Stellan Klint.

Föreningen BiS?

BiS står för Bibliotek i Samhälle. Vi är en socialistisk biblioteksförening som verkar för att utveckla biblioteken och samhället i en mer progressiv riktning.

BiS vill att biblioteken ska

- stödja yttrandefriheten och ge tillgång till information som grund för kunskap, opinionsbildning och samhällskritik
- drivas i offentlig regi och utvecklas i dialog med användare och närsamhälle
- arbeta normkritiskt, antirasistiskt, jämställt och jämlikt
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande med särskilt fokus på dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information, kultur och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.

Engagera dig i BiS!

Vill du veta mer om BiS och kanske engagera dig i föreningen? Tveka inte att ta kontakt med oss!

Kontaktpersoner

Stockholm: Tobias Willstedt
tralalaisdead@hotmail.com, 0709-185984

Göteborg: Anna Hallberg
anna.hallberg@kultur.goteborg.se, 031-3653081

Skåne: Martin Persson
oeoe@zitherlessons.net, 0737-023790

Vill du bli kontaktperson på din ort? Hör av dig!

BiS e-postlista!

Alla BiS-medlemmar är välkomna till föreningens e-postlista, där man kan få kontakt med andra medlemmar och diskutera föreningsaktiviteter eller andra aktuella frågor. Kontakta tidskriftenbis@gmail.com för att anmäla dig!